

Ce să citim? (I): Harta lumii noastre

A asculta și a citi constituie obiceiuri indispensabile pentru a ne lărgi orizonturile, destul de limitate natural, pentru a ne maturiza perspectivele și pentru a înțelege realitatea, complexă și simplă în același timp. Să învățăm să citim pentru a ne maturiza, fără să ne înecăm într-o maree de cărți: acesta este obiectivul acestui editorial în două părți.

04.08.2022

Lectura s-a născut când umanitatea a început să pună în scris maximele înțelepților ei, codurile care își adunau obiceiurile și legile sau povestea evenimentelor făurindu-se fiecare popor. Până atunci cultura, cultura sufletului, nu exista decât ascultată; numai ceea ce bărbații și femeile rețineau în memoria lor era transmis generațiilor următoare, ca o hartă a lumii de mare preț, ca o făclie în mijlocul obscurității.

Este mereu important în viața noastră să ascultăm, chiar și în zilele noastre; este primul nostru acces la limbaj, element care îl formează atâta timp cât trăim și, mai ales, ceea ce face posibil dialogul, unul din fibrele țesăturii vieții. În același timp, pentru a asculta și a dialoga cu adevărat, este necesar să citim: „Până la urmă, să recunoaștem că pentru ca dialogul să merite osteneala trebuie să ai ceva de zis, iar acest lucru cere o bogăție interioară care să fie

alimentată de lectură, reflecția personală, rugăciunea și deschiderea către societate” ^[1]

Importanța ascultării

A asculta și a citi, iată atitudini indispensabile pentru a ne lărgi orizonturile, destul de limitate natural, pentru a ne maturiza perspectivele și a înțelege realitatea, complexă și simplă în același timp. Cele două presupun capacitatea de a le *acorda atenție*. Cu siguranță, media, rețelele sociale și operatorii de telefonie își dispută atenția noastră, ca pe cel mai prețios capital al lor. Este ușor ca această abundență de reclame să o fragmenteze, cum este cazul pentru cineva care este constant întrerupt. Trebuie spus că o atenție fragmentată nu este mai puțin utilă pentru beneficiile *big data*, pentru uriașii comunicării. Dar ea ne poate sărăci determinându-ne să ne

întoarcem spre exterior, cu riscul de a ne pierde interioritatea noastră. În fața acestei dinamici a dispersiunii, capacitatea de a acorda atenție unui singur lucru, o carte, o conversație, închide un mare potențial.

Atenția autentică merge mult mai departe decât simplul efort punctual de a reține câteva date; ea permite ca realitatea, persoanele, evenimentele... să ne frapeze, să ne surprindă și ca relațiile ce se nasc din aceste întâlniri să rămână vii în noi.

Ascultarea și lectura, ca forme de atenție, fac posibilă viața spirituală. De aceea ea umanizează lumea și contribuie s-o reconcilieze cu Dumnezeu. Cineva care citește și ascultă aprofundează experiențele pe care le trăiește, datorită unui proces de interiorizare analog celui care l-a făcut pe regele David să facă penitență, prin intermediul parabolei propusă de Natan ^[2].

Etimologic, *legere* semnifică a aduna, a reuni. A fi într-adevăr capabil să citești înseamnă mai mult decât simplul fapt de a ști să dai un sunet literelor; înseamnă să fii capabil să te aduni, să stai în interiorul tău, să descifrezi situații și persoane. Marele dialog, care este cultura umană se hrănește din aceste aptitudini. Totuși, accelerația vieții comportă riscul de a nu mai citi nimic, incluzându-l aici și pe cel ce posedă o cultură medie; avem atâtea lucruri de făcut și văzut încât lăsăm să treacă săptămâni și luni, fără să găsim timpul să ne așezăm cu o carte în mâini. Atunci, harta lumii noastre, putând reprezenta cele trei dimensiuni, se limitează la câteva precare curbe de nivel. Dialogul nostru cu ceilalți, capabil să sesizeze marea scară de nuanțe ale realității personale și sociale, nu ar comporta decât cele patru culori elementare, slabă contribuție, făcând dificilă sarcina de a îmbunătăți lumea.

Sfântul Josemaría i-a încurajat mereu pe toți apropiații să aibă vederi largi și să le cultive. Căci un creștin este capabil să fie uimit, gata să reflecteze, să-și revadă opiniile, pentru a răspândi pretutindeni Evanghelia. Lectura bine aleasă – *non legere, sed eligere* spune un vechi adagiu – este una dintre chei stăpână a unei atitudini apostolice. *Pentru tine care dorești să dobândești o mentalitate catolică, universală, iată câteva caracteristici: – larghețea vederii și aprofundarea energică a ceea ce este fără încetare viu în ortodoxia catolică; grija dreaptă și sănătoasă (care nu este niciodată frivolitate) de reînnoire a doctrinelor caracteristice gândirii tradiționale, în materie de filozofie și interpretare, de istorie...; – o atenție vigilentă la orientările științei și a gândirii contemporane; și o atitudine pozitivă și deschisă în fața transformării actuale a structurilor sociale și a formelor de viață* ^[3].

Deprinderea lecturii

Pedagogii și specialiștii educării tinerilor semnaleză că este dificil să ai deprinderea lecturii dacă nu este dobândită în timpul copilăriei. Ei mai constată și diferențe semnificative între tinerii care citesc și cei care nu o fac, practic, niciodată. Cei care citesc au o mai mare ușurință în a se exprima, o mai mare capacitate de înțelegere și o mai bună cunoaștere a lor înșiși. În schimb, cei care se focalizează pe alte forme de destindere au mai multă greutate de maturizare. De exemplu, abuzul de jocuri video, nu jocurile în sine, ci abuzul face ca tinerilor să le lipsească imaginația; lumea lor interioară se deșertifică și devine prea dependentă de stimulii acestor modalități de destindere prea elementară. Acestea spuse, este evident că încurajarea lecturii nu trebuie să vină din demonizarea televiziunii sau a jocurilor video, nici

să fie prezentată ca o datorie morală. Este vorba, mai degrabă, de atingerea fondului sufletesc, de a trezi fascinația pentru istorie, frumusețe, strălucirea inteligenței și a sensibilității.

În fiecare familie, este util de găsit persoana care să joace acest rol: tată, mamă, unul dintre frați ori surori mai mari, bunicul... totul bazându-se pe munca învățătorilor, monitorilor unui club de tinei, etc. Dacă ținem cont de sensibilitatea tânărului cititor, acesta va descoperi propriul său itinerar personal, incluzând marile jaloane ale literaturii universale – fiecare la timpul său – și alte titluri ce vor corespunde personalității sale.

Această sarcină nu cere să se investească mult timp, ci un pic de cap și un minimum de constanță, iar ea se revelează decisivă, Uneori va trebui să-i ajutăm, inclusiv de

exemplu, să se găsească momente pentru lectură, în așa fel încât ei să găsească plăcerea, fără a cădea totuși în cadrul egoist de a refuza conversația și să trăiască împreună cu ceilalți. Probabil ne amintim de primele cărți oferite, sau pe care le-am citit, poveștile pe care ni le narau în copilăria noastră, edițiile de opere clasice sau de textele cu povești sfinte adaptate pentru copii. Poate că păstrăm bine în memorie personalitatea cutărui sau cutărui învățător, care ne-a descoperit poezia, sau ne-a transmis entuziasmul său pentru un anumit autor.

Când cineva debutează în viața profesională și când viața sa ia avânt, ar putea constata că nu dispune de suficient timp pentru lectură, conștient fiind de beneficiile ei. De unde importanța de a alocă timp pentru lectură. Este posibil ca totalul timpului său să nu fie considerabil,

dar este o chestiune de prioritate, de ordine să consacre mai puțin timp activităților mai puțin importante. În mare parte „nu timpul ne lipsește ci concentrarea” ^[4]. În același timp, este, cu siguranță, o plăcere de luat în seamă călătoriile cu avionul, cu trenul sau în transportul public, așteptările și, se înțelege de la sine, momentele de destindere. Cel care are mereu o carte la el – ceea ce este ușor în zilele noastre grație mijloacelor digitale, tabletelor, etc. – poate trage profit de câteva minute prețioase, disponibile inopinat. Dacă suma mai multor scurte momente se pot asemăna cu irigarea picătură cu picătură, zilele și lunile nu se scurg mai puțin iar vegetația crește.

Tehnologiile digitale au facilitat și ele proliferarea cărților- audio și înregistrările audio de articole din reviste, chiar lectura automată, practic, a oricărui text. Atâtea mijloace utile pentru cel care

petrece, de exemplu, un mare număr de ore la volan, în mers, ori se ocupă de sarcini domestice. Cărțile-audio, mai ales dacă este vorba de înregistrări bune, arată că a citi este o bună modalitate de ascultare și ne trimit, într-o oarecare manieră, la epoca în care un mare grup de ascultători se adună în jurul unui cititor, pentru a se bucura de un talent de care ei erau lipsiți; astfel ei puteau citi!

În fața unei mulțimi de cărți

Mii de cărți sunt editate anual în lume, fără a număra abundența literatură științifică, din ce în ce mai specializată. În plus, Internetul permite accesul, deseori gratuit, la o infinitate media și de servicii de informare și opinie. În fața unui atât de mare număr de posibilități și ținând cont de limitele timpului disponibil, o considerare retrospectivă pe care o făcea sfântul

Ioan Paul al II-lea devine mai actuală ca niciodată: „Totdeauna am avut o dilemă: Ce să citesc? Am încercat să aleg cel mai esențial. Producția editorială este atât de vastă! Însă nu totul este interesant și util. Trebuie să știi să alegi și să ceri sfat asupra a ceea ce este bun de citit” ^[5].

Lectura poate fi o bună ocupație pentru momentele de destindere. Pentru a o face, sunt disponibile multe cărți. Desigur, lectura operelor lărgiște spiritul, poate mai senină și mai puțin frecventă, este de o altă natură. Cu toate acestea, există o vastă tradiție de cărți de citit educative și plăcute în același timp. Totuși, cineva ar putea să se abandoneze aproape exclusiv literaturii de evaziune . Nu este vorba deci de „a citi mult” ci de a citi și lucrări de natură filozofică, teologică, literară, istorică, științifică, artistică, etc., ce ne pot îmbogăți viziunea asupra lumii, ținându-se

cont de capacitatea și circumstanțele fiecăruia. Lucrările istorice și eseurile despre diferitele domenii de care suntem capabili să ne facă să ne maturizăm în interiorul nostru sunt atât de numeroase încât este mereu posibil, cu un pic de răbdare, să găsim cărți de un anumit nivel, corespunzător profilului nostru.

În momentul alegerii, este important să știm că există un număr important de întreprinderi de comunicare ce controlează lumea editorială și privilegiază în mod logic în informațiile lor publicațiile grupului lor, în detrimentul altor cărți, poate mai interesante dar editate de mici întreprinderi, mai puțin prezente în presă, radio sau televiziune. De aceea este bine să se evite supraevaluarea ultimei publicații sau al celor mai bune vânzări, ca și cum ar fi o garanție a calității. „Există cărți ale căror coperti fac tot prețul” ^[6], scria ironic Charles Dickens. Să vrem să

fi la zi poate antrena drept consecință să ne scape titlurile cele mai amuzante, inteligente sau creative, uitate pe etajerele bibliotecilor sau din casele noastre. Dat fiind că timpul disponibil este limitat și cărțile bune numeroase, merită osteneala să ne alegem cu grijă lecturile fără să ne lăsăm influențați de simple reclame publicitare.

Ni se întâmplă să regretăm că am văzut un film mediocru și am pierdut două ore din viață. Ei bine! ajungând la sfârșitul unei cărți, poate bună dar care într-adevăr nu ne-a interesat deloc, am pierdut, fără îndoială, mult mai mult timp. Dacă o carte nu ne atrage interesul și dacă nu există nici un motiv personal pentru a o citi, este poate preferabil să întrerupem lectura. Ne așteaptă alte cărți, care ne aduc mult mai mult. *Zapping*-ul cu cărțile poate ascunde nerăbdarea sau lipsa de

stabilitate, deși aceasta ne permite destul de des să punem mâna pe alte titluri care ne vor plăcea și ne pot maturiza.

Cititorul care deschide paginile unei cărți nu încheie nici un contract cu autorul interzicându-i-se să o citească în diagonal ori să meargă până la capătul lecturii. Unii au obiceiul să deschidă cărțile la o anumită pagină; dacă pagina menționată îi atrage, ei citesc cartea iar în caz contrar renunță. Fără îndoială este bine să-i dăm autorului ocazia de a ne capta atenția, dar în același timp, la ce bun să pierzi timp cu o operă pentru care nu avem nicio atracție? E de la sine înțeles că, ca pentru marii clasici, lipsa de empatie ar putea fi datorată unei defectuoase formări literare. Se poate de asemenea ca o lucrare sau alta să rămână un anumit timp pe etajeră, pentru a fi reluată după câteva luni, sau chiar ani, fără să excludem că

între timp am găsi o altă carte bună. În orice caz, o întreagă viață nu ar fi suficientă pentru a citi cărțile considerate clasice. Învățăm să le alegem dintre ele, de la Aristotel la Shakespeare, de la Cicero la Moliere, pe Dostoievski sau pe Chesterton, cum o facem pentru prietenii noștri: „Orice carte discretă, încetând să vorbească dacă obosește, este un prieten care sfătuiește și mă întorc la el în secret” ^[7].

^[1] — Papa Francisc, Exhortație apostolică *Amoris lætitia* (19 martie 2016), nr. 141.

^[2] — Cf. 2 Sam 12, 1-19.

^[3] — *Brazdă*, nr. 428.

^[4] — A. Zagajewski, *En la belleza ajena*, Valencia, Pre-textos 2003, p. 165.

[5] Sfântul Ioan Paul al II-lea, *Sculați-vă! Haideti!* Plon-Mame, Paris 2004, p. 89.

[6] C. Dickens, *Oliver Twist*, Paris, Librăria Hachette et Cie, 1893, p. 220.

[7] Lope de Vega, *Văduva din Valencia*, Castalia, Barcelone 2001, p. 104.

Luis Ramoneda - Carlos Ayxelà

Poză: ITU picturi / Kat Northern Lights Man (cc)